

DOI: 10.61484/29538181-sj.10.24-02

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՀԱԿԱՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ ԵՎ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Լուսյա Մկրտչյան

ԵՀՀ Տնտեսագիտության, կառավարման և ինֆորմատիկայի ինստիտուտ
Մուտքագրված է 12.05.24, գրախոսված է 14.06, ընդունված է՝ 26.06

Ամփոփագիր. Համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամը, չնայած զարգացած երկրների կառավարությունների և որոշ միջազգային կազմակերպությունների կողմից այն հաղթահարելուն ուղղված միջոցառումներին, շարունակվում է տարածվել՝ զգալի սոցիալ-տնտեսական վնասների պատճառ դառնալով համարյա բոլոր տարածաշրջաններում: Այն ունի տարբեր արտահայտություններ, այդ թվում՝ զարգացման տեմպերի անկում կամ նույնիսկ հետընթաց, գործազրկության աճ, եկամուտների և սպառման նվազում, ներդրումների կրճատում, կազմակերպությունների սնանկացում և լուծարում, բնակչության կենսամակարդակի իջեցում: Աշխատանքում ներկայացված է հակաճգնաժամային միջոցառումների ծրագիրը, որով հնարավոր դարձավ պահպանել մակրոտնտեսական կայունությունը:

Հիմնաբառեր. ֆինանսական ճգնաժամ, գործազրկություն, տնտեսական աճ, համաշխարհային շուկա:

Հակաճգնաժամային կառավարումը տնտեսագետների կողմից բնորոշվում է որպես կազմակերպության գոյությանը սպառնացող դրության հաղթահարման համար անհրաժեշտ գործունեություն, որը բնութագրվում է անհրաժեշտ միջոցների և մեթոդների կիրառման բարձր ինտենսիվությամբ: Որոշ հետազոտողների կարծիքով, այս դեպքում ուշադրությունը կենտրոնացվում է կարճաժամկետ խնդիրների վրա, որոնք կապված են խիստ և արագ որոշվող միջոցառումների իրականացման հետ: Մյուս հեղինակները, որոնք ցանկանում են ընդգծել ճգնաժամերի դրական բնույթը, հակաճգնաժամային կառավարումը բնորոշում են որպես գործիքների ստեղծում, որոնք թույլ են տալիս հաղորդել մոտեցող անկման կետի մասին և մշակել զարգացման նոր ուղղություն:

Կազմակերպության հակաճգնաժամային կառավարումը սկսվում է նրա առաքելության ընտրությունից [1]: Կազմակերպության զարգացման հաջորդող փուլերում նրա ղեկավարության ուշադրությունը պետք է կենտրոնանա կազմակերպության դրության, նրա մրցակցային դիրքի հնարավոր վատթարացման մասին վկայող նշանների ժամանակին ընկալման վրա: Այդ նշանները (սկզբում թույլ) տեղեկատվության կուտակմանը զուգահեռ աստիճանաբար ուժեղանում են և թույլ են տալիս կազմակերպության ղեկավարությանը ձեռնարկել միջոցառումներ ճգնաժամային իրավիճակների կանխման ուղղությամբ:

Հակաճգնաժամային կառավարման արդյունավետությունը մեծապես կախված է սնանկության գծով կառավարիչի վճռական գործողություններից: Սնանկության գծով կառավարիչը նշանակվում է դատարանի կողմից և նրան փոխանցվում են պարտապանի գույքի արտաքին կառավարման գործառույթները: Պարտապանի գույքի արտաքին կառավարումը ստեղծում է իրական հնարավորություններ վերականգնելու կազմակերպության (պարտապանի) վճարունակությունը և շարունակելու նրա գործունեությունը գույքի մի մասի իրացման և այլ կազմակերպատնտեսական միջոցառումների իրականացման ճանապարհով: Հակաճգնաժամային կառավարումը կարող է և պետք է լինի արդյունավետ, դրա համար կարևոր է զբաղվել գործընթացի տարբեր կողմերով: Հարկ է կառավարել.

1. կազմակերպության ակտիվները (պասիվները),
2. գործարարության գործընթացի փուլերը (վաճառք, արտադրություն, մատակարարում, հաշվառում),
3. գույքի պաշտպանության և գործարարության անվտանգության ծրագրերը,
4. կադրերը (ներառյալ՝ կադրային քաղաքականության ձևավորման, սոցիալական հարցերը և արհմիությունների հետ փոխհարաբերությունները),
5. բաժնետերերի, գործընկերների, պետական իշխանության մարմինների հետ փոխհարաբերությունների կառուցման ծրագրերը,
6. տեղեկատվական օժանդակության ծրագրերը (ներառյալ՝ կառավարման պլանների, մեթոդների և սկզբունքների վերաբերյալ տեղեկատվության տրամադրումը աշխատանքային անձնակազմին, ինչպես նաև սոցիալական նշանակության ոլորտների գործունեության վերաբերյալ տեղեկատվության տրամադրումը լայն հասարակությանը):

Խոշոր արդյունաբերական օբյեկտների հակաճգնաժամային կառավարման գծով գործունեությունը կնպաստի երկրի արդյունաբերական ներուժի պահպանմանն ու զարգացմանը [2]:

Կազմակերպատնտեսական կառավարումը կազմակերպությունում կազմակերպատնտեսական բնույթի միջոցառումների ամբողջություն է, որն ուղղված է մրցունակ արտադրանք ստեղծելու նպատակով արտադրության արդյունավետության բարձրացմանը: Հակաճգնաժամային կառավարման կառուցվածքում առանցքային տեղ է զբաղեցնում կազմակերպատնտեսական կառավարումը, քանի որ այն հիմքն է կազմակերպության կառավարման բոլոր կառուցվածքային տարրերի գործունեության համար՝ անկախ նրա կազմակերպատնտեսական ձևից:

Հակաճգնաժամային կառավարումը ներառում է մի քանի փուլեր՝

1. Ֆինանսական դրության ախտորոշում.

ա) գործարարության գնահատում՝ անշարժ գույք, այդ թվում՝ հող, մեքենաներ և սարքավորանքներ, արժեթղթեր, ոչ նյութական ակտիվներ, այդ թվում՝ ինտելեկտուալ և այլ սեփականություն, այլ ակտիվներ,

բ) ֆինանսական վիճակի վերլուծություն:

2. Մարքեթինգ

3. Ներդրումներ

4. Անձնակազմի կառավարում՝ վարչական և արտադրական

5. Արտադրական կառավարում (արտադրության օպերատիվ կառավարում)

6. Վերակազմակերպական-լուծարային ընթացակարգեր՝ գույքի արտաքին կառավարում, մինչդեռ արտաքին առողջացում (ֆինանսական առողջացում), հարկադրաբար լուծարում, կամավոր լուծարում:

Կազմակերպության (այդ թվում՝ անվճարունակ) բարեփոխման և առողջացման հիմնական կազմակերպական մեխանիզմը, անկախ նրա կազմակերպա-իրավական ձևից, վերակառուցումն է, այսինքն՝ կազմակերպության ռեսուրսների (նյութական և ոչ նյութական) կառուցվածքային փոփոխությունների գործընթացն է շուկայական պայմաններում, նրա արդյունավետության և կայունության բարձրացման համար:

Կազմակերպության բարեփոխման հիմքում ընկած հիմնական սկզբունքը գույքի կամ դրա նկատմամբ իրավունքի լավագույն և առավել արդյունավետ օգտագործման սկզբունքն է, որը որոշում է բաժանել կամ միավորել գույքը կամ դրա նկատմամբ իրավունքը այնպես, որ այդ գույքի և դրա նկատմամբ իրավունքի արժեքը աճի, այսինքն՝ ավելանա կազմակերպության ձեռնարկատիրական գործունեությունից եկամտաբերությունը: Ճգնաժամային իրավիճակում հայտնված կազմակերպության արդյունավետ արտադրական գործունեության վերականգնման համար կարող են օգտագործվել օրենսդրությամբ սահմանված առողջացման կազմակերպական մեխանիզմներ, այդ թվում՝

1. Արտադրության վերապրոֆիլավորում, կոնվերսիա և այլն,

2. Անեկամտաբեր արտադրությունների փակում (լուծարում):

Գիտատեխնիկական հետազոտությունների և կոնստրուկտորա-տեխնոլոգիական աշխատանքների կազմակերպման և իրականացման անհրաժեշտությունը արտադրության հակաճգնաժամային կառավարման գործընթացում կապված է մրցունակ արտադրանքի տեսակների, ներդրումների աղբյուրների և չափերի, արտադրանքի արտադրության տեղի որոշման հետ: Ճգնաժամային պայմաններում արտադրանքի արտադրության գիտական հիմնավորումը ուղղակիորեն կապված է ճյուղային և տեխնոլոգիական առանձնահատկությունների, արտադրության վերակառուցման խնդիրների, մրցունակ արտադրանք թողարկելու համար սկզբունքորեն նոր տեխնոլոգիական և արտադրական հզորությունների ստեղծման հետ [3]:

Ընդհանուր դեպքում արտադրության հակաճգնաժամային կառավարման ռազմավարությունը կայանում է արտադրության պահանջների բավարարման և կազմակերպության արտադրանքի պահանջարկի ապահովման համար տեխնոլոգիաների նորացման ծրագրերի մշակման և իրացման մեջ, ինչպես նաև կառավարչական և արտադրական անձնակազմի պատրաստման և վերապատրաստման մեջ:

Հակաճգնաժամային կառավարումը պետք է կառուցվի ընտրության սկզբունքով՝ նկատի ունենալով կազմակերպության գործունեության հիմնական, այդ թվում՝ շուկայական ցուցանիշները: Դրանք են՝

1. կազմակերպության հասարակական նշանակությունը,
2. թողարկվող արտադրանքի պահանջարկը,
3. կազմակերպության տեխնոլոգիական մակարդակը,
4. ընդհանուր առմամբ արտադրության գիտատարությունը,
5. արտադրական հզորությունների և ֆոնդերի վիճակը,
6. շուկայում սեփական դիրքի գրավման պոտենցիալ հնարավորությունը:

Հակաճգնաժամային գիտատեխնիկական քաղաքականության կազմակերպումն ու իրականացումը արտադրության հակաճգնաժամային կառավարման շրջանակներում կապակցվում է արտադրանքի արտադրության ժամանակակից տեխնոլոգիական գործընթացների որոշման, կազմակերպության օպտիմալ տեխնիկական պլանավորման ստեղծման և կառավարչական ու արտադրական ստորաբաժանումների կառուցվածքի ձևավորման հետ: Դա հնարավոր է մինչդատարանային ընթացակարգերի կամ արտաքին կառավարման փուլում: Արդյունաբերական անկման անուղղակի տնտեսական պատճառը այն փաստն է, որ արտադրությունը եկել է իրական հակասության վճարունակ պահանջարկի կրճատման հետ, այդ թվում՝ արդյունաբերական արտադրանքի ինքնարժեքում այլ ծախսերի կտրուկ աճի պատճառով: Այդ ծախսերի մեկ երրորդից ավելին դարձել են հատկացումները արտաբյուջետային ֆոնդերին, այդ թվում՝ տեղական: Նկատվում է բանկերին վարկերի տոկոսների վճարման, հարկերի (ինքնարժեքում ներառվող), ոչ նյութական ծառայությունների վճարումների և այլ ծախսերի ոչ մեծ տեսակարար կշիռ: Տվյալ միտումը բնութագրական է արդյունաբերության բոլոր ճյուղերի համար:

Կազմակերպությունները պետք է իրականացնեն մշտական կիրառական հետազոտություններ՝ ուղղված արդեն թողարկվող արտադրանքի վերափոխմանը, նոր կոնստրուկտորական և տեխնոլոգիական մշակումներ թողարկվող արտադրանքի մրցունակության բարձրացման նպատակով: Կիրառական հետազոտությունները և կոնստրուկտորա-տեխնոլոգիական մշակումները պետք է իրականացվեն (շուկա-արտադրություն) համակարգում հակադարձ կապի ապահովման համար: Բացի դրանից, կազմակերպության գործու-

նեության կոնստրուկտորա-տեխնոլոգիական ուղղվածությունը, որպես կանոն, արտադրությանը ապահովում է օժանդակ և ոչ ստանդարտ սարքավորումների, գործիքների, ինչպես նաև սեփական առանձնահատուկ կամ մասնագիտացված սարքավորումների մշակումով, որը կարող է դառնալ արտադրության ինքնուրույն մրցունակ արտադրանք կազմակերպությանը անվճարունակության դրությունից դուրս բերելիս:

Կազմակերպության գիտատեխնիկական քաղաքականությունը կառուցվում է գոյություն ունեցող ոչ նյութական ակտիվների հիման վրա, դրանք են՝ գյուտերի պատենտներն ու հեղինակային իրավունքները, ռացիոնալիզատորական առաջարկները, գիտահետազոտական մշակումները, կոնստրուկտորական և տեխնոլոգիական նախագծերը, ինչպես նաև լաբորատորա-հետազոտական և կոնստրուկտորա-տեխնոլոգիական բազաները: Այդ նպատակով անվճարունակ կազմակերպությունում անհրաժեշտ է իրականացնել ունեցած կոնստրուկտորական և տեխնոլոգիական մշակումների ցուցակագրում և վերլուծություն, ինչպես նաև գիտական բազայի օգտագործման արդյունավետության և ոչ նյութական ակտիվների նյութականացման գործընթացների կառավարման գնահատում: Կազմակերպության (պարտապանի) ոչ նյութական ակտիվների դրության վերլուծության իրականացման համար անհրաժեշտ է անցկացնել քանակական ցուցանիշների մոնիտորինգ, որոշել դրանց կառուցվածքը, տարբերակել ըստ օգտագործման ժամանակի և պաշտպանվածության աստիճանի, գնահատել ոչ նյութական ակտիվներում ներդրումները: Ոչ նյութական ակտիվների օգտագործման տնտեսական արդյունավետությունը որոշիչ ցուցանիշ է կազմակերպությանը ճգնաժամային իրավիճակից դուրս բերելու համար կառավարչական որոշումների ընդունման դեպքում:

Կազմակերպությանը ճգնաժամային իրավիճակից դուրս բերելու և մրցունակ արտադրանք (ծառայություն) թողարկելու գործընթացում դրական արդյունքը կարող է պայմանավորված լինել արտադրությունում կազմակերպության ոչ նյութական ակտիվների կիրառման մակարդակի և արտադրանքի վաճառքի բարձրացման հետ:

Արտադրանքի համար այլ էական հատկանիշ կարող է լինել կազմակերպության ոչ նյութական ակտիվների ներդրումային գրավչությունը, որը որոշում է դրանց իրացվելիությունը և ներդրումային ռիսկի աստիճանը: Ոչ նյութական ակտիվների բարձր ներդրումային գրավչությունը հակաճգնաժամային ծրագրերի իրականացման գործընթացում բերում է կազմակերպության ունեցվածքում դրանց արժեքի մեծացմանը և ընթացիկ իրացվելիության ցուցանիշների նվազմանը, ինչը իր հերթին կարող է բերել հակառակ արդյունքի և կազմակերպությանը հասցնել անվճարունակության: Կազմակերպության արդյունավետ ոչ նյութական ակտիվները, փաստորեն, միշտ արտահայտվում են իրացվող կոնստրուկտորական և տեխնոլոգիական մշակներում, այսինքն՝ կազմակերպությանը ճգնաժամային իրավիճակից դուրս

ԵՀՀ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ, հատոր 10, 2024

բերելու համար անցկացվող իրական տեխնիկական քաղաքականության մեջ: Մրցունակ արտադրանքի թողարկումն ապահովող տեխնոլոգիայի միայն բարձր մակարդակը կարող է երաշխավորել իրական հակաճգնաժամային ծրագրերի իրականացում:

Գիտատեխնիկական և տեխնոլոգիական քաղաքականությունների միասնությունը որոշում է կազմակերպության տեխնիկական և տեխնոլոգիական վերակառուցման մակարդակը և վերջին հաշվով ներդրումների ներգրավումն ու նոր մրցունակ արտադրանքի արտադրության նախագծերի ֆինանսավորումը, մինչդեռ տարանային առողջացման և արտաքին կառավարման փուլում:

Գրականություն

1. Սուվարյան Յու., Մենեջմենթ, Երևան, 2016
2. Մկրտչյան Լ., Տնտեսության հակաճգնաժամային կարգավորման հիմնական ուղղությունները, Սոցիալ տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները ՀՀ-ում, ՀՊՏՀ-ի գիտաժողովի նյութեր, 2007
3. Մկրտչյան Լ., Տնտեսության հակաճգնաժամային կառավարման հիմնախնդիրները, ԵՀՀ գիտական հանդես, հատոր 8, 2023

ОБ УПРАВЛЕНИИ АНТИКРИЗИСНЫХ МЕРОПРИЯТИИ Р.А.

Лусине Мкртчян

Ереванский университет Айбусак

Несмотря на серьезные мероприятия на преодоление мирового финансово-экономического кризиса, проводимые развитыми странами определенными международными организациями продолжает распространяться и стал причиной социально-экономических ущербов во всех регионах. Представлена правительственная программа антикризисных мероприятий, которая дала возможность сохранить макроэкономическую стабильность.

Ключевые слова: финансовый кризис, безработица, экономический рост, мировой рынок.

ԵՀՀ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԵՍ, հատոր 10, 2024

RA GOVERNMENTAL ANTICRISIS PROGRAMS

Lusine Mkrtchyan

Yerevan «Haybusak» University

Despite the immense efforts of the governments of developed countries and some international organizations to overcome the world financial and economic crisis, it continues to cause social and economic harm in almost all regions. The paper presents governmental anticrisis programs that enable to maintenance of macroeconomic stability.

Keywords: financial crisis, unemployment, economic growth, world